

dr hab. Janusz Gierszewski, prof. AP
Instytut Bezpieczeństwa i Zarządzania
Akademia Pomorska w Słupsku

Recenzja osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej

dra Bogdana CHMIELIŃSKIEGO

w postępowaniu habilitacyjnym

W oparciu o Uchwałę Senatu Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie z dnia 20 kwietnia 2021 roku (162/IV/21), przedstawiam recenzję osiągnięć i aktywności naukowej Pana dra Bogdana Chmielińskiego w przewodzie o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie.

Oceniając dorobek i osiągnięcia naukowe Habilitanta kierowałem się kryteriami zawartymi w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789) oraz ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85, 374, 695, 875, 1086, z 2021 r. poz. 159 - p.s.w.n.).

Zgodnie z przepisami stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

1) posiada stopień doktora;
2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:

a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub

b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowym lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub

c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;

3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

1. Analiza formalna

Wniosek zawiera następujące materiały:

- osiągnięcie naukowe: *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych w województwie warmińsko-mazurskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2020,

- autoreferat,

- publikacje, wykazy i wybory dokumentów sporządzone przez Habilitanta,

- wykaz osiągnięć naukowych,

- analizę bibliometryczną.

Stwierdzam, że dokumentacja i dołączone publikacje pozwalają na sporządzenie recenzji.

Podstawowym zadaniem recenzenta jest potwierdzenie spełnienia warunków, jakie postawił Ustawodawca przed kandydatami starającymi się o nadanie stopnia dra hab., a które zapisane zostały w art. 219 p.s.w.n. Ustawodawca wymaga, by Kandydat posiadał osiągnięcia w trzech zakresach tematycznych łącznie: 1) stopień doktora; 2) osiągnięcia naukowe, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej 1. monografię naukową 3) wykazanie się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni.

2. Informacje ogólne

Dr Bogdan Chmieński jest absolwentem Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie - magister historii, specjalność nauczycielska. Poza tym ukończył studia podyplomowe w zakresie psychologii wojskowej w Akademii Obrony Narodowej (obecnie Akademii Sztuki Wojennej).

W 1998 roku uzyskał na tejże Uczelni stopień doktora nauk wojskowych w specjalności dydaktyka wojskowa na podstawie rozprawy doktorskiej: *Kształtowanie wartości zawodowych kadeków*, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Jerzy Kunikowskiego, a recenzowanej przez prof. dr hab. Ryszard Rosę oraz prof. dr hab. Jerzy Zakrzewskiego.

Późniejsze losy zawodowe związał z Centrum Szkolenia Uzbrojenia i Elektroniki w Olsztynie – był kierownikiem cyklu przedmiotów humanistycznych (1998–2002) oraz Uniwersytetem Warmińsko- Mazurskim (od 2003 do chwili obecnej), gdzie pracuje na stanowisku asystenta.

Pierwszy wymóg w odniesieniu do postępowania habilitacyjnego został spełniony- Kandydat posiada stopień doktora.

3. Ocena osiągnięcia naukowego

Habilitant za tytuł osiągnięcia naukowego uznał monografię pt.: *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych w województwie warmińsko-mazurskim*, Wydawnictwo UW-M w Olsztynie, ss.269. Praca ta uzyskała dwie pozytywne recenzje wydawnicze prof. Tomasza Majewskiego i dr hab. Piotra Siemiątkowskiego, prof. UMK.

Praca składa się z pięciu rozdziałów. Zawiera wstęp, zakończenie, bibliografię, spis rysunków i tabel.

Temat i zakres przestrzenny wyznaczony został w tytule. Monografia jest poświęcona bezpieczeństwu mieszkańców województwa warmińsko - mazurskiego. We wprowadzeniu do książki oraz autoreferacie Autor wskazuje na przyczyny zainteresowania bezpieczeństwem społeczności lokalnej.

Habilitant słusznie zauważa, że „Bezpieczeństwo społeczności lokalnych jest stosunkowo nowym obszarem poszukiwań naukowych, ale obserwuje się coraz większe nim zainteresowanie.” (s. 9) Dlatego warto już w tym miejscu zauważyć, że niektórzy badacze za pierwowzór społeczności lokalnych, który posiadał złożoną strukturę wewnętrzną, uważają grecką *polis*. Na wagę społeczności lokalnych zwrócił uwagę pod koniec XIX w. Ferdynand Töennies (*Gemeinschaft und Gesellschaft*, I. wydanie Darmstadt 1887 r.) Jednak za przełomowy i właściwy początek badań społeczności lokalnych uznaje się dokonania szkoły chicagowskiej. W mojej ocenie, warto było dokonać szerszego retrospektywnego (interdyscyplinarnego) przeglądu dominujących teorii społeczności lokalnych.

Habilitant postrzega kategorię bezpieczeństwa lokalnego jako ważną kategorię dla nauk o bezpieczeństwie i pragnie osiągnąć pogłębione jej rozumienie, budując w ten sposób podstawy dla praktyki i teorii bezpieczeństwa. Jednak osobiście nie zaliczylibym prac, cenionych przez mnie Autorów: Ryszarda Jakubczaka, Waldemara Kitlera, Ryszarda Wróblewskiego oraz Jerzego Kunikowskiego do badaczy bezpieczeństwa lokalnego. (s.10) Polemiczna jest też teza, że dotychczasowe badania: „dotyczyły w większości zagrożeń

o charakterze kryminalnym.” (Autoreferat, s. 3) oraz, że nauki o bezpieczeństwie posiadają własną metodologię. (Autoreferat, s.2) Odniosę się do nich w dalszej części recenzji.

Można mieć pewne wątpliwości, co do poprawności struktury monografii. Jeżeli pojawia się podrozdział o *Bezpieczeństwie społeczności lokalnych w ujęciu przestrzennym*, to konsekwentnie powinny pojawić się podrozdziały o relacjach społecznych (tożsamości) i instytucjach lokalnych. Jeżeli mamy rozdział: „Poziom bezpieczeństwa mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego w świetle badań społecznych” to w jakim „świecie” były przeprowadzone badania *Bezpieczeństwo ruchu drogowego..., Zagrożenia w środowisku akademickim?*

Celem „ogólnym” rozprawy jest: „diagnoza wybranych problemów bezpieczeństwa społeczności lokalnych w województwie warmińsko-mazurskim.” (s. 69) Temat pracy jest ważny i warto jest go analizować zarówno w wymiarze teoretycznym jak i empirycznym. Jeżeli przyjąć, że społeczność lokalna to zbiorowość ludzi zamieszkująca niewielki obszar geograficzny (wieś, gminę, miasto, dzielnicę, osiedle itd.) połączona siecią więzi społecznych, interesów i potrzeb wynikających z bliskiego zamieszkania oraz obecną na jego terenie kulturą. To można zadać pytanie: ile jest społeczności lokalnych w województwie (regionie) warmińsko-mazurskim, które będą stanowiły próbę badawczą? Jaki jest podział na metaforyczne („śląskie”) kategorie mieszkańców tj.: „pnioki”, „kszoki” i „ptoki”? Region warmińsko-mazurski to obszar złożony z kilku krain historycznych o bogatej i wielowątkowej przeszłości. Niektórzy badacze uważają, że: „Społeczność lokalna charakteryzuje się trzema głównymi cechami: wspólnym, a jednocześnie ograniczonym – terytorium, wspólnymi najważniejszymi instytucjami, podobnymi potrzebami swych członków i w miarę trwałą więzią między nimi. To właśnie trwała więź, najczęściej wzbudzona kulturowo, stanowi najważniejszą cechę społeczności lokalnych.” (J. Gierszewski, A. Pieczywok, *Społeczny wymiar bezpieczeństwa człowieka*, Difin, Warszawa, s. 180) Można się zastanowić czy można zaliczyć do analiz społeczności lokalnej bezpieczeństwo: w szkole, na uczelni i w ruchu drogowym? Habilitant przywołuje w pracy stanowisko Jonathana H. Turnera, który uważa, że: „ludzie mieszkają i poruszają się w pewnej przestrzeni fizycznej, a jeśli przestrzeń ta jest zorganizowana – drogi, szkoły, kościoły, samorząd, zakłady pracy oraz inne struktury – to nazywają się oni społecznością lokalną. Jest to zatem struktura społeczna, która organizuje zarówno miejsce zamieszkania ludzi, jak i ich w fizycznej lub, inaczej, geograficznej przestrzeni.” (s. 20) Tak więc uczelnie, szkoły i drogi stanowią elementy struktury społeczności lokalnej, który może determinować poziom bezpieczeństwa, a tym samym rozwój lokalny. Oczywiście mogą też stanowić same obiekt badań, ale wówczas będziemy mówić raczej o analizie bezpieczeństwa w ruchu drogowym, szkołach, uczelniach województwa warmińsko-mazurskiego. Społeczność tworzą przecież ludzie pozostający wobec siebie w społecznych interakcjach i zależnościach zamieszkujący w obrębie określonego obszaru. Za polemiczne uważam stwierdzenie, że: „Społeczność akademicka uczelni, zlokalizowana na ograniczonym, ściśle określonym obszarze, połączona wspólną misją i celami jest przykładem społeczności lokalnej” (s. 207), a nie akademickiej.

Autor w „metodologicznych dylematach badań dotyczących problemów bezpieczeństwa” nie wskazuje swojego stosunku do modelu idiograficznego i nomotetycznego. Ma to nie tylko znaczenie przy uogólnieniu wyników badań. Rozróżnienie to wiąże się przede wszystkim z podziałem strategii badań na jakościowe i ilościowe. Uwagę tę formuję w kontekście stwierdzenia, że: „Popularność i różnorodność prowadzonych analiz wspiera aspiracje tego obszaru badań do większej samodzielności w ramach nauk o bezpieczeństwie. Aby bezpieczeństwo społeczności lokalnych zyskało taki status, należy doprecyzować podstawowe kryteria metodologiczne, które potwierdzą jego samodzielny byt naukowy. Dotyczy to szczególnie terenu badań, wielkości eksplorowanej populacji, podstawowych teorii i definicji oraz używania właściwego specjalistycznego języka.” (s. 9) Należało więc więcej

miejsca poświęcić rozważaniom metodologicznym nad prowadzonymi badaniami bezpieczeństwa społeczności lokalnych i zaproponować definicję, koncepcję czy teorię w ramach nauk o bezpieczeństwie. Spróbować też odpowiedzieć na pytanie: Jakimi metodami-jakościowymi czy ilościowymi należy badać bezpieczeństwo społeczności lokalnych z punktu widzenia nauk o bezpieczeństwie?

Badacze społeczni nie muszą zakładać, że wszystkie ludzkie działania są zdeterminowane, gdy jednak zjawiska stają się przedmiotem badań naukowych, konieczne jest operowanie pojęciami przyczyny i skutku. Lokalny związek przyczynowo-skutkowy oznacza, że między danymi zjawiskami czy zdarzeniami zostało wykazane powiązanie. Innymi słowy, że A jest przyczyną B, ale o lokalnym charakterze. Sam związek nie oznacza jeszcze, że jest to lokalny związek przyczynowo-skutkowy np. związek między gęstością dróg utwardzonych, małą siecią połączeń (s. 167), a ilością wypadków na drogach w województwie warmińsko - mazurskim. (rozdział 4.) W mojej ocenie można założyć, że nie tylko na uczestników ruchu drogowego w województwie warmińsko mazurskim działają te wymienione przez Habilitanta czynniki związane z bezpieczeństwem w ruchu drogowym. Być może mają lokalny charakter, ale czy mają związek ze społecznością lokalną? Nawet drzewa przydrożne są przyczyną wypadków nie tylko w województwie warmińsko- mazurskim. (Tabela 4.21, s. 200) Na marginesie, wyszukiwarka *google scholar* przy wprowadzanie słów kluczowych: „bezpieczeństwo na drogach województwa warmińsko mazurskiego” wskazała na 3750 publikacji z tej problematyki, a „drzewa jako przyczyny wypadków drogowych” to 3620 publikacji (data dostępu: 06.06.2021) Tak więc poruszana problematyka jest przedmiotem licznych rozważań.

Habilitant nie odniósł się też do teorii społeczności lokalnych, które można wykorzystać w badaniach bezpieczeństwa lokalnego. Osobiście uważam, że obecnie w Polsce dominuje podejście realistyczne (państwowocentryczne). Oznacza to, że główną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa lokalnego odgrywają scentralizowane instytucje rządowe. Natomiast bezpieczeństwo człowieka wynika często z jego subiektywnej oceny sytuacji w konkretnym miejscu. Na gruncie funkcjonalistycznym społeczeństwo postrzegane jest jako system wzajemnie powiązanych ze sobą elementów kulturowych, pełniących przy tym określone funkcje na rzecz równowagi, a co za tym idzie, także trwania całości społecznej. Charakterystycznym i fundamentalnym założeniem teorii funkcjonalnej jest pogląd, że społeczeństwo jest systemem społecznym, czyli całością pełniącą określone funkcje wobec większych całości. Tak więc społeczności lokalne jako jednostki z jednej strony charakteryzując się specyficznymi cechami, a z drugiej są elementu szerszego układu społecznego w skład którego wchodzi.

W pracy daje się zauważyć, że badacz usiłuje zbudować mapę poznawczą związaną z wybranym przez siebie tematem i stara się lokować na niej podstawowe kategorie analityczne i zastanawia się nad tym, jakie ramy teoretyczne da się uczynić odpowiedzialnymi za kontury tej mapy, a także za charakter i powiązania zagrożeń z bezpieczeństwem lokalnym.

Warto zwrócić uwagę na wyartykułowane przez Autora spostrzeżenie, że „Analiza zagrożeń człowieka (*human security*), małych grup, społeczności lokalnych wnosi nowe spojrzenie do nauk o bezpieczeństwie” (Autoreferat, s.2) Otóż źródłem powstania *human security*, zazwyczaj łączy się z działalnością Organizacji Narodów Zjednoczonych i traktuje się je jako analityczne narzędzie służące lepszemu rozpoznaniu środowiska międzynarodowego, jego potrzeb i wypracowaniu metod ich realizacji. Chętnie poznałbym zdanie Autora na temat możliwości teoretycznego i praktycznego jej wykorzystania na poziomie lokalnym.

Obecnie dominują badania kwestii szczegółowych i dążenie do coraz lepszego poznania skomplikowanych i trudnych do rozstrzygnięcia problemów bezpieczeństwa. Zbyt mało uwagi poświęca się zjawiskom i kategoriom kluczowym dla praktyki bezpieczeństwa. Autor lokuje swoje badania w jednym województwie, pragnąc podzielić się „uwagami i spostrzeżeniami na temat teoretycznych podstaw bezpieczeństwa społeczności lokalnych.” (Autoreferat, s. 4)

Twierdzi, że: „Prezentowane wyniki badań i analiz powstały z inspiracji oraz na zamówienie środowiska gospodarczego, samorządowego czy administracyjnego.” Praca: „Jest próbą interdyscyplinarnej diagnozy bezpieczeństwa społeczności lokalnych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. (Autoreferat, s. 2).

Autor pomija, w mojej ocenie, ważny dorobek ekologii społecznej w badaniu społeczności lokalnej. Rozwijająca się od lat kryminologia środowiskowa wraz z udoskonaleniem metod szkoły chicagowskiej ma charakter *crime mapping*, czyli przestrzennej analizy kryminalnej. Dzięki temu powstają cyfrowe mapy przestępczości, które wskazują na tzw. *hot spots*, czyli miejsca o szczególnym nasileniu zjawisk niepożądanych. Uważam, że takie ujęcie znacznie wzbogaciłoby pracę. Rozwiązałyby to też moje wątpliwości czy mamy do czynienia z pracą nt. bezpieczeństwa lokalnego (przestrzennego) czy bezpieczeństwem społeczności lokalnych (uwzględniający silnie aspekt kulturowy).

Tytułowa kategoria społeczności lokalnej wyznacza perspektywę teoretyczną i praktyczną badań, odnosząc się do relacji „człowiek–przestrzeń–bezpieczeństwo”.

Dwa pierwsze rozdziały budują horyzont poznawczy oraz wyznaczają ścieżkę metodologiczną badań. W rozdziale drugim Autor prezentuje swoje założenia metodologiczne. Określa najpierw „dylematy” nauk o bezpieczeństwie opierając się tylko na trzech pracach autorstwa: M. Cieślarczyka, R. Wróblewskiego i ... B. Chmielińskiego. W mojej ocenie jest to literatura uboga na pogiębioną krytyczną analizę tak istotnego zagadnienia, skoro: „W latach 2017–2019 zorganizowano kilkanaście konferencji poświęconych dyskusjom o tożsamości i samodzielności nauk o bezpieczeństwie. Wymiana poglądów, spory naukowe przyniosły wiele cennych ustaleń, konkretnych propozycji, które w przyszłości mogą być podstawą do dalszych poszukiwań i formułowania wniosków metodologicznych.” (s. 65; 2.1) W monografii brakuje szerszych odniesień do piśmiennictwa nauk o bezpieczeństwie i socjologii.

Być może źródła oraz przyjęta strategia badawcza badanej problematyki przez Autora jest zbyt ogólna. Bezpieczeństwo lokalne może przecież dotyczyć takich problemów jak np., poziomu edukacji, zanieczyszczenie środowiska, ubóstwa, bezdomności, prostytucji, korupcji, alkoholizmu, uprawy, produkcji i przemytu narkotyków, chorób, przemocy w rodzinie, praw mniejszości społecznych, chuligaństwa stadionowego itd.

Zarówno szkoła czy uczelnia są ważnymi środowiskami bezpieczeństwa, miejscami relacji międzypersonalnych, stąd uzasadnione wydaje się poszukiwanie w nich cech społeczności lokalnej wraz z szerszym uzasadnieniem.

Szkoda jednak, że w rozdziale pierwszym Habilitant nie prowadzi polemiki z przywoływanymi poglądami i zbyt rzadko wyraża własne przekonania. Przykłady: „Na uwagę zasługuje definicja sformułowana przez Jana Szczepańskiego ... Danuta Walczak-Duraj rozróżnia trzy podstawowe stany czy sytuacje społeczne ... Werner S. Landecker wyróżnia cztery typy integracji społecznej.” (s. 23)

Są też fragmenty w monografii, które koncentrują się na przepisaniu aktów prawnych oraz dotyczą zagadnień związanych z prawem administracyjnym. (s. 42-43, 51-53, 59-60) Miejscami zbyt często Autor przytacza znane definicje i poglądy, które nie odnoszą się wprost do społeczności lokalnej, ale do bezpieczeństwa społecznego (s. 43-45), polityki społecznej (s. 45-46), modeli polityki socjalnej (Richarda Titmussa z 1974 roku! Normana Furnissa i Timothy Tiltona z 1990, s. 43-47) czy systemu bezpieczeństwa narodowego (53-55), ekologii (s. 56- 59) itd.

Pomimo tych uwag uważam, że jest to rozdział przemyślany, wskazujący na świadomość zarówno celu, dla którego osiągnięcia podejmowane są badania, który wymyka się generalizacjom osiąganym w badaniach ilościowych. Autor zdaje sobie sprawę, że jego zadaniem jest dążenie do szerokiego rozumienia bezpieczeństwa społeczności lokalnej. Ma także świadomość barier, jakie istnieją między podmiotem i przedmiotem materialnym i formalnym badań, który osadza w naukach o bezpieczeństwie.

Z punktu widzenia tej części recenzji, najważniejszą kwestią jest zdefiniowanie celu osiągnięcia naukowego, problemu badawczego oraz przyjętych hipotez i ocena przyjętych koncepcji teoretycznych oraz adekwatności metody analizy empirycznej z punktu widzenia realizacji celu oraz rozwiązania problemu badawczego. Inaczej mówiąc, jest to ocena realizacji celu rozprawy w świetle konceptualizacji teoretycznych badanego zjawiska oraz ocena dobranej metody z punktu widzenia jej spójności z koncepcją badanego zjawiska. Ponieważ Habilitant iokuje swoje wyniki w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie, więc centralną osiąą oceny powinna być odpowiedź na pytanie czy dzieło to ma znaczny wkład w rozwój nauk o bezpieczeństwie.

Przypomnę, że podstawowym celem przeprowadzonych przez Habilitanta badań jest diagnoza wybranych problemów bezpieczeństwa mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego. Praca zawiera ponadto, aż siedem celów szczegółowych. (s.69-70), które dotyczą: 1) scharakteryzowania wpływu uwarunkowań środowiskowych na bezpieczeństwo społeczności lokalnych, 2) diagnozy poczucia bezpieczeństwa w środowisku lokalnym, 3) oceny pobytu żołnierzy obcych armii i ich wpływu na bezpieczeństwo mieszkańców lokalnych garnizonów, 4) oceny małego ruchu granicznego i jego wpływu na bezpieczeństwo mieszkańców strefy przygranicznej, 5) oceny bezpieczeństwa ruchu drogowego w województwie warmińsko-mazurskim, w tym wpływu drzew w pasie drogowym na bezpieczeństwo kierujących pojazdami, 6) oceny bezpieczeństwa w szkole i jej otoczeniu jako istotnego elementu bezpieczeństwa społeczności lokalnej, 7) ustalenie zagrożeń w środowisku studenckim oraz możliwości ich ograniczenia.

Badania służą więc poznaniu kwestii kluczowej dla określenia poziomu bezpieczeństwa człowieka i grup społecznych. Sposób formułowania celów wskazuje na dominujący charakter metodologiczno - empiryczny pracy. Niedosyt, w mojej ocenie, budzi brak sformułowania celu teoretycznego nawiązującego do teorii regionalnych czy lokalnych, np. modelu rdzenia i peryferii (*core and peripheries*) J. Friedmanna. Stanowi ona znaną metaforę, spotykaną, w literaturze dotyczącej rozwoju regionalnego. (Zob. J. Grzeszczak, *Bieguny wzrostu a formy przestrzeni spoiaryzowanej*, IGI PZ PAN, Warszawa 1999.)

Szkoda też, że Autor wśród celów nie uznał za uzasadnione sformułowanie celu metodologicznego, który dotyczyłby opracowania procedury badawczej badania bezpieczeństwa lokalnego. Cel taki wiązałby się z silnym akcentowaniem warstwy metodologicznej, tak potrzebnej nie tylko naukom o bezpieczeństwie.

Problem badawczy został sformułowany w formie pytania: W jakim stopniu specyfika województwa warmińsko-mazurskiego wpływa na bezpieczeństwo społeczności lokalnych? (s.71).

Rozwiązanie tego problemu zostało podporządkowane weryfikacji hipotezy głównej w brzmieniu: Specyfika województwa warmińsko-mazurskiego wpływa na bezpieczeństwo społeczności lokalnych. (s. 72)

Hipoteza z pewnością dyscyplinuje postępowanie badawcze, ale wymaga ugruntowania w istniejących teoriach i wynikach dotychczasowych badań. Wówczas pozwała ją lepiej powiązać z zamierzeniami badacza.

Do każdego obszaru problemowego sformułowano pytania:

1. W jakim stopniu uwarunkowania historyczne, geograficzne, demograficzne i społeczne regionu wpływają na poziom bezpieczeństwa mieszkańców?
2. Jak mieszkańcy województwa warmińsko-mazurskiego oceniają bezpieczeństwo w swoim środowisku lokalnym oraz działalność służb odpowiedzialnych za zapewnienie porządku publicznego (subiektywne poczucie bezpieczeństwa)?
3. Jak mieszkańcy oceniają pobyt żołnierzy obcych armii na ich terenie i ich wpływ na bezpieczeństwo społeczności lokalnych?
4. Czy wprowadzenie małego ruchu granicznego wpłynęło na poziom bezpieczeństwa mieszkańców strefy przygranicznej?
5. W jakim stopniu bezpieczeństwo ruchu drogowego wpływa na bezpieczeństwo społeczności

lokalnych? W jakim stopniu drzewa w pasie drogowym wpływają na bezpieczeństwo kierujących pojazdami? 6. W jakim zakresie bezpieczeństwo w szkole oraz jej otoczeniu wpływa i determinuje poczucie bezpieczeństwa społeczności lokalnych? 7. W jakim stopniu zagrożenia w środowisku studenckim wpływają na bezpieczeństwo uczniów? Przeporzadkowano im „hipotezy robocze” (s. 72-73) w brzmieniu tez:

1. Spuścizna historyczna, sytuacja społeczna i ekonomiczna wpływają na poziom bezpieczeństwa społeczności lokalnych w poszczególnych częściach województwa warmińsko-mazurskiego.
2. Prawidłowe funkcjonowanie instytucji odpowiedzialnych za zapewnienie porządku publicznego w przestrzeni lokalnej wpływa na wysoką ocenę bezpieczeństwa.
3. Żołnierze obcych armii na terytorium Polski przestrzegają prawa miejscowego i własnych wewnętrznych regulaminów, ich pobyt nie wpływa negatywnie na bezpieczeństwo społeczności lokalnych.
4. Między ruch graniczny z Federacją Rosyjską był prawidłowo nadzorowany i kontrolowany, nie wpłynął negatywnie na bezpieczeństwo mieszkańców strefy przygranicznej.
5. Drzewa w pasie drogowym (aleje warmińskie), błędy w organizacji ruchu i zła jakość dróg lokalnych wpływają negatywnie na bezpieczeństwo kierujących pojazdami i bezpieczeństwo społeczności lokalnych.
6. Wysoki poziom bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w szkole i jej otoczeniu pozytywnie wpływa na ocenę bezpieczeństwa społeczności lokalnych.
7. Środowisko studenckie, misja i cele uczelni, więzi społeczne, uwarunkowania ekologiczne, kulturowe i społeczne, zidentyfikowane zagrożenia tworzą podstawy bezpieczeństwa.

Dobór obszarów analitycznych jest zawsze indywidualną decyzją badacza, wypadkową jego naukowego temperamentu, oraz charakteru materiału, na którym się pracuje. Natomiast, w mojej ocenie, chociaż hipotezy zostały sformułowane względnie poprawnie pod względem merytorycznym, to jednak odnoszę wrażenie, że większość z nich jest oczywista lub została już potwierdzona w różnych wcześniej prowadzonych badaniach lub ich potwierdzenie nie wymaga prowadzenia badań na poziomie osiągnięcia naukowego.

Szkoda, że agregacja różnych danych statystycznych w rezultacie nie prowadzi do konstrukcji wielowymiarowego syntetycznego miernika poziomu bezpieczeństwa lokalnego.

Wśród stosowanych metod badawczych Autor wymienia: technikę ankiety, wywiadu, obserwacji i analizy dokumentów. (s. 74) Natomiast w Autoreferacie napisał, że wykorzystał „także metody badania i opisu właściwe dla socjologii, prawa, psychologii i pedagogiki.” (Autoreferat, s. 2) Autor jednak nie przedstawia, jakie metody wykorzystał z tych dyscyplin naukowych, ani też w jaki sposób przeprowadził obserwacje bezpośrednie, czy były one jawne czy niejawne oraz w jaki sposób podlegały rejestracji. (s. 76-78)

Habilitant stwierdza, że: „Prezentowana monografia przedstawia wartość heurystyczną, może być źródłem naukowej inspiracji.” (Autoreferat, s. 6) Otóż metody takie, choć oparte na twórczym myśleniu i umiejętności odnajdywania nowych faktów i ich związków zmierzają do wykrywania prawdy dzięki logicznemu prowadzeniu wywołu. Nie gwarantują jednak optymalnego rozwiązania, a jedynie wskazuje kierunek rozwiązania problemu. Autor nie wskazał poprawności stosowanej przez siebie procedury i jej naukowej wartości. Mógł to zrobić przedstawiając uzasadniając procedurę badawczą, weryfikację empiryczną i stabilność otrzymanych wyników, które przeprowadził w różnych okresach jako pojedyncze projekty badawcze.

Związek prowadzonych rozumowań i charakter wyników można wyprowadzić jedynie z możliwości interpretacji założeń, możliwości ich wdrożenia i istotności wniosków końcowych. Interpretacje takie powstają w odniesieniu do literatury naukowej (nie tylko nauk o bezpieczeństwie) oraz dziedziny metod, w tym przypadku heurystycznych, których Habilitant szerzej nie charakteryzuje. Chętnie poznałbym odniesienie się do problemów do zastosowanych metod heurystycznych w monografii (np. „burzy mózgów”).

Kolejne rozdziały poświęcone zostały analizom wyników badań prowadzonych na obszarze województwa i wybranych miast.

W rozdziale trzecim oceniono stan bezpieczeństwa społecznego, w szkołach województwa warmińsko-mazurskiego, wpływ małego ruchu granicznego na bezpieczeństwo mieszkańców strefy przygranicznej. Zaprezentowano oczekiwania mieszkańców Morąga i powiatu piskiego, jakie wiązano z rozmieszczeniem żołnierzy NATO na terenie miasta oraz powiatu. Dla Habilitanta ważnym elementem życia społeczności lokalnych jest bezpieczeństwo ruchu drogowego. Niezachowanie zasad bezpieczeństwa ruchu drogowego generuje najwięcej ofiar, stwarza realne zagrożenia dla uczestników ruchu drogowego.

Analiza zagrożeń ma często charakter krajowy, regionalny (dotyczy województwa) a nie zawsze lokalny. Przykład: „Określenie skali prostytucji w Polsce i województwie warmińsko-mazurskim następuje wiele trudności. W sprawozdaniach z badań naukowych przytaczane są różne wielkości.” (s. 88) Utoż potocznie pod pojęciem regionu rozumie się określony obszar, znacznie szerszy w sensie przestrzennym niż lokalny, a jednocześnie mniejszy niż np. państwo, czyli ponadlokalny. Analiza bezpieczeństwa społecznego (s. 80-90) oparta jest na dostępnych danych statystycznych i realizowanych przez Policję programach profilaktycznych. W większości dotyczy danych z województwa, np. „W 2016 roku na terenie województwa warmińsko-mazurskiego odnotowano ... na terenie województwa warmińsko-mazurskiego stwierdzono 1071 osób bezdomnych..” (s. 89-90)

Kolejny podrozdział odnosi się do badań przeprowadzonych w 2014 i 2020 roku. Sformułowany problem: Jak mieszkańcy województwa warmińsko-mazurskiego oceniają bezpieczeństwo w swoim środowisku lokalnym i działalność służb odpowiedzialnych za zapewnienie porządku publicznego (subiektywne poczucie bezpieczeństwa)? (s. 92) Odnosi się literalnie (wprost) do bezpieczeństwa lokalnego oraz regionalnego. Zawiera, w mojej ocenie zbędne, ustawowe zadania i stwierdzenia, że: „Podstawową formacją mundurową przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego jest Policja”. (s. 98-99) Tego typu badania przeprowadził w 2009 roku zespół Marka Stefańskiego i doszedł do podobnych wniosków. (Zob. *Poczucie bezpieczeństwa publicznego i ocena pracy policji w represji mieszkańców Słupska* - Marek Stefański (red.), Robert Parol (red.), Adam Marszałek, Toruń 2009) Badania dotyczące mieszkańców Olsztyna oparte są na danych statystycznych z lat 2015 i 2018. (s. 108-119) i sondażowych (s. 119-126) Nie ma w tej części pracy wyodrębnionych zmiennych i wskaźników skuteczności działań instytucji bezpieczeństwa uwarunkowanych lokalnie.

Ocena bezpieczeństwa w szkołach to kolejny podrozdział. (s. 126-137). „Bezpieczna szkoła jest wyzwaniem dla administracji rządowej, samorządowej, organów prowadzących i zarządzających szkołą – wszyscy mają precyzyjnie określone zadania i obowiązki w sferze bezpieczeństwa. Regulują je akty prawne, ustawy przyjmowane przez Sejm RP, uchwały, rozporządzenia Rady Ministrów i resortu edukacji oraz dokumenty prawa miejscowego. Wiodącą rolę pełnią Ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty i Karta Nauczyciela.” (s. 127)

Autor nie prowadzi wywodu w sposób polemiczny, ogranicza się do analizy ilościowej, przytoczenia poglądu dominującego (109, 113) oraz literalnego brzmienia przepisu prawa (s. 98, 100-101) Narracja w większości zbudowana jest na warstwie faktograficznej.

Autor twierdzi, że: „Ważny atrybut bezpieczeństwa społeczności lokalnych stanowi niezagrożony rozwój dzieci i młodzieży, bezpieczna edukacja.” (s. 126) U podstaw wszelkich działań edukacyjnych leżą istotne wartości, wzorce, ideały. Tyłko czy edukacja w Polsce ma charakter lokalny czy narodowy? Każdą kulturę cechuje własny system wartości, który jest uzależniony od historii, tradycji narodowych, systemu sprawowania władzy. Oczywiście jest stwierdzenie, aby społeczeństwo było odpowiednio przygotowane do prawidłowych postaw i zachowań, w sytuacjach niebezpiecznych potrzebne jest wsparcie ze strony samorządu

lokalnego i administracji rządowej. (s. 127) Część ta (3.4) stanowi syntetyczne przedstawienie wyników badań dotyczących subiektywnego postrzegania bezpieczeństwa w szkołach województwa warmińsko-mazurskiego.

Przedostatni podrozdział trzeciego rozdziału (3.5) dotyczy *oczekiwań i zagrożeń związanych z pobytem żołnierzy obcych armii w województwie warmińsko-mazurskim*. Wnioski mają charakter ilościowy. Odnoszą się do wyników badań z 2010, 2012 i 2020 roku. (s. 140 i n.) Podrozdział jest merytorycznie poprawny. Jednak, w mojej subiektywnej ocenie, prezentowane wywody noszą w większości charakter sprawozdawczy. (s. 152-166)

W rozdziale czwartym przedstawiono analizy dotyczące województwa warmińsko-mazurskiego, poszczególnych miast oraz powiatów. Zaprezentowano szczegółowe analizy dotyczące kierujących pojazdami, infrastruktury drogowej i środków transportu. Dużo uwagi poświęcono zdarzeniom drogowym z udziałem drzew, zjawisku, którego skala wyróżnia region spośród pozostałych obszarów w Polsce.

Analizy dotyczące bezpieczeństwa w ruchu drogowym oparto głównie na statystyce ogólnodostępnych danych dotyczących wypadków drogowych (s. 168-195) Analiza może nie ma charakteru nowatorskiego, gdyż już została opisana w literaturze. Uczywistym jest, że: „Na poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego ma także istotny wpływ charakterystyka otoczenia, geometria drogi i stan nawierzchni” (s. 202) Jednakże stopień złożoności problematyki dotyczący uwarunkowań lokalnych, interakcji przestrzennych występujący między wskaźnikami zagrożenia wypadkami w różnych regionach Polski, stwarza inspirację rozwijania metodologii badań komparatystycznych. Dlatego podrozdział: *Drzewa przydrożne jako przyczyny wypadków drogowych w województwie warmińsko-mazurskim* (4.4.) uważam za inspirujący i ważny poznawczo.

Moim zdaniem, Autor mógłby odnieść się w analizach do koncepcji zrównoważonego rozwoju i przenieść ją na lokalny poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym, wskazując na zróżnicowane czynniki kształtujące poziom tego bezpieczeństwa.

W rozdziale piątym zaprezentowano badania na temat bezpieczeństwa studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W pracy przedstawiono analizę bezpieczeństwa na terenie i w obiektach Uczelni.

Autor przybliżył funkcjonowanie kampusu uniwersyteckiego w Kortowie (s. 207-210), organizację systemu ochrony i bezpieczeństwa UW-M (s. 210-220) oraz charakterystykę przestępstw i wykroczeń popełnianych na terenie miasteczka studenckiego (s. 220-227). Rozdział kończy analiza imprez masowych organizowanych na kampusie (s. 227-235) oraz uzależnienie studentów od hazardu (s. 235-243). Podstawowy materiał empiryczny pochodzi z 2015 roku, a wyniki zostały opublikowane w roku 2017 (B. Chmieliński, *Hazard w środowisku studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Sprawozdanie z badań*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – praktyka – refleksje” 2017, nr 26.) Stąd ryzykownym może być stwierdzenie w czasie teraźniejszym, że: „Wśród legalnych gier hazardowych największą popularnością cieszą się zakłady Totalizatora Sportowego.” (s. 227) Mankamentem może być ograniczenie się do badania jednego uzależnienia. W literaturze wykazuje się istnienie trzech rodzajów uzależnień: „uzależnienie fizyczne”, „uzależnienie psychiczne”, „uzależnienie społeczne”. Zgodnie z najnowszymi definicjami uzależnień należało zwrócić uwagę na listę możliwych typów tzw. nowych uzależnień występujących w środowisku studentów.

W zakończeniu Habilitant w sposób wyczerpujący odniósł się do przyjętych celów, postawionych hipotez, które weryfikował.

Sposób rozwiązywania problemów naukowych oraz interpretacja pozostawia pewien niedosyt. Są to uchybienia subiektywnie dostrzeżone przez recenzenta, który dostrzega je w kilku obszarach.

Po pierwsze, część teoretyczna jest w zasadzie relacją z cudzych tekstów i trudno znaleźć oryginalny wkład myśli Habilitanta. W dużej mierze mamy do czynienia z referowaniem różnych poglądów bez precyzyjnego ich wiązania z przedmiotem badań. Na ich podstawie można stwierdzić, że Autor przeczytał wiele publikacji nt. bezpieczeństwa. Jednak nie zawsze wywiązuje się z krytycznego podejścia do literatury przedmiotu w sensie koncentracji na zagadnieniach istotnych z perspektywy problemu badawczego. Przegląd literatury, moim zdaniem, powinien pokazywać główne pytania teoretyczne i luki badawcze. Dyskusja z dotychczasowym dorobkiem nauk o bezpieczeństwie powinna była pozwolić Habilitantowi na sformułowanie ciekawszych pytań badawczych oraz hipotez dotyczących bezpieczeństwa społeczności lokalnych.

Po drugie, trudno mi w przedstawionym materiale wskazać na nowatorski wkład do badań bezpieczeństwa lokalnego. Wnioski płynące z przeprowadzonych analiz, w zdecydowanej większości, są zgodne z ustaleniami spotykanymi w literaturze przedmiotu innych autorów. Jest tak pomimo deklaracji Autora, że: „Niniejsza monografia jest próbą nowego spojrzenia na bezpieczeństwo w przestrzeni lokalnej. Podjęto wysiłek szerszego wyboru i przedstawienia zagadnień, wyjścia poza dominujący schemat analizy poprzez pryzmat przestępczości, problemów kryminalnych, działania Policji i samorządu terytorialnego.” (s. 245) Uważam, że przytoczone badania empiryczne nie do końca potwierdzają prawdziwość tej tezy. Zagrożenia społeczne były i są przedmiotem interdyscyplinarnej analizy zagrożeń społecznych (np. T. Biernat, J. Gierszewski, *Poczucie bezpieczeństwa społecznego młodzieży w małym środowisku*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2013), bezpieczeństwa społeczności lokalnych (np. M. Stefański, *Uspocznienie Policji jako proces kształtowania poczucia bezpieczeństwa w środowisku lokalnym. Kierunki rozwoju służb prewencyjnych policji w Polsce*, Szczytno 2007; E. Moczuk, *Socjologiczne aspekty bezpieczeństwa lokalnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego 2009.), bezpieczeństwa w szkole i jej otoczeniu (np. J. Surzykiewicz, *Agresja i przemoc w szkole*, Wydawnictwo Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2000.), wpływu małego ruchu granicznego na bezpieczeństwo mieszkańców strefy przygranicznej (np., A. Piekutowska *Mały ruch graniczny – konsekwencje dla regionów przygranicznych*, „Politeja” 2(41)/2016.) itd. W wielu przypadkach należało sięgnąć do innych źródeł, przeprowadzić poprawną kwerendę i uniknąć „oczywistości” czy „powtórzeń” skoro osiągnięcie naukowe ma stanowić znaczny wkład w rozwój nauk o bezpieczeństwie.

Po trzecie, problemy i hipotezy nie zawsze nawiązują do teorii naukowych. Chodzi o teorie klasyczne, jak i te związane z ujmowaniem społeczności jako sieci czy z poglądami mówiącymi o dezintegracji lokalności. Klasyczne koncepcje skonfrontowały się z paradygmatem modernizacji, zgodnie z którym maleje rola tradycyjnie ujmowanych społeczności lokalnych. Ich wygasanie, związane często z globalizacją, to wyraz zjawisk charakterystycznych dla współczesnych społeczeństw. Pojawiły się teorie upadku społeczności zastępowanych przez *quasi-społeczności*, cechujące się sztucznością oraz instrumentalnością relacji. Dodatkowo lokalność została skrytykowana z pozycji postmodernistycznych, reprezentowanych chociażby przez Zygmunta Bauman, Anthonyego Giddensa, Davida Harveya czy Manuela Castellsa. Brak jest też szerszych odniesień do koncepcji lokalizmu, która odnosi się do istnienia samorządu lokalnego tj. stowarzyszeniowych form organizacji społeczeństwa oraz znaczenie władz lokalnych. Jest więc szereg podjętych kwestii, które można było pogłębić „nową” perspektywą nauk o bezpieczeństwie.

Po czwarte, Autor nie wskazuje jakimi kryteriami wyróżnił społeczności lokalne w regionie warmińsko – mazurskim. Lokalność jest traktowana często jako cecha wyróżniająca, która odnosi się do stosunkowo małego obszaru. Poprawne zdefiniowanie bezpieczeństwa lokalnego byłoby podejściem bardzo pomocnym przy zrozumieniu istoty tego terminu dla nauk o bezpieczeństwie jako tematu (przedmiotu) badań. Stąd brakuje mi badań jakościowych,

pozwalających uchwycić znaczenie zmiennych kulturowych województwa (wzorce, tradycje, religia itd.) wpływających na poziom bezpieczeństwa społeczności lokalnych. Za pewien niedostatek uważam brak liczniejszych i odważniejszych referencji do zagadnień z pogranicza socjologii miasta i wsi. Zważywszy na rolę przestrzeni publicznej w miastach (np. Oisztyna, 3.3., s.108), na uwagę zasługiwałby komentarz na temat roli tych obszarów w kształtowaniu bezpieczeństwa społeczności lokalnych. Społeczność lokalna nie jest raczej tożsama ze zbiorowością aglomeracji miejskich.

Po piąte, szkoda, że większość badań została przeprowadzona wcześniej i opublikowana w ramach artykułów czy rozdziałów i włączona, z pewną modyfikacją, do monografii. Wobec tego należało mocniej uzasadnić taki wybór. Mam więc wątpliwość czy monografia przedstawia realizację jednego spójnego programu naukowego czy „zlepek” kilku. Prawa Habilitanta co do wyboru tematyki nie kwestionuję, ale wpływa na ocenę znaczenia wyników.

Do najważniejszych zalet rozprawy zaliczam szerokie ujęcie problematyki, które ma charakter interdyscyplinarny. Każdy rozdział zawiera systematyczny opis różnych pojęć związanych z bezpieczeństwem oraz bezpieczeństwem lokalnym. Usystematyzowana analiza wybranych pojęć oraz wybranych zjawisk związanych z bezpieczeństwem lokalnym wymagała znaczącej pracy w zakresie selekcji materiałów i umiejętnego ich przedstawienia.

Opis zjawisk nie jest spłycony i nadmiernie uproszczony. Zawiera prezentację różnych problemów bezpieczeństwa. Przegląd zagrożeń lokalnych stanowi wkład w rozwój refleksji w tym obszarze. Polega on przede wszystkim na poszerzeniu problematyki o nowe wątki.

Autora cechuje rzetelność pisarska i kultura metodologiczna, w publikacjach przywoływane są liczne cytaty i odniesienia bibliograficzne, wykład jest jasny i przejrzysty.

Autor dostrzegł kluczowe (wybrane) zagadnienia związane z podjętą problematyką. Zachował przy tym niezbędną dyscyplinę prowadzonego wywodu.

Zaletą jest też znajomość praktycznych wywodów, które zostały przeanalizowane. Są one starannie uporządkowane i prowadzone z dużą dyscypliną.

Za cenne poznawczo uważam zintegrowanie wiedzy na temat różnych rodzajów bezpieczeństwa lokalnego, chociaż nie określono jednoznacznie w jaki sposób wyselekcjonowano takie, a nie inne jego rodzaje.

Praca jest interesująca i inspirująca. Wprowadza do dyskursu naukowego i publicznego tematykę niezwykle potrzebną, systematycznie rozwijaną i wymagającą równie publicznej recepcji. Habilitant sformułował wiele ciekawych jak i kontrowersyjnych wniosków.

Autor przedstawił monograficzne opracowanie tematu ważnego ze społecznego, naukowego i praktycznego punktu widzenia. To rzetelne studium regionalnego poziomu zagrożeń.

Na pytanie czy zaprezentowana rozprawa stanowi znaczący wkład w rozwój nauk o bezpieczeństwie, możliwe są dwie odpowiedzi. Jeżeli wkład analizujemy z perspektywy preferującej dedukcyjny typ poznania zjawisk społecznych, to odpowiedź powinna być negatywna. Habilitant nie wytycza nowych ścieżek interpretacji rezultatów swoich badań, ani nie traktuje teorii naukowych jako zbioru ustaleń stanowiących nowy punkt wyjścia do analiz bezpieczeństwa lokalnego. Jeżeli do takich nawiązuje to bardziej po to, aby wykazać się znajomością koncepcji bezpieczeństwa w różnych jego wymiarach i lub w celu porządkowania swojego wywodu, gdyż niezbyt często odwołuje się do stanu badań.

Natomiast jeżeli popatrzeć na tę monografię z perspektywy empirycznej odwołującej się do pierwotnej idei pozytywistycznej A. Comte'a nawiązującej do idei pomocy w naprawianiu zdeorganizowanych stanów społecznych oraz nawiązującej do dyrektyw poznania indukcyjnego na zasadzie uogólnień, to dokonanie naukowe dr B. Chmielińskiego uważam za wnoszące wystarczający wkład w poznanie zjawisk społecznych ważnych dla

rozwoju nauk o bezpieczeństwie z możliwością ich wykorzystania w rozwiązywaniu bieżących i ważnych problemów bezpieczeństwa.

Tak więc sformułowane uwagi nie kwestionują wartości podjętych badań i ich wyników, wskazują jedynie na nie w pełni wykorzystany ich potencjał, do którego można odwołać się w kolejnych pracach.

Podsumowując, uznaję, że dr Bogdan Chmieliński, pomimo sformułowanych w recenzji uwag krytycznych, przedstawiając monografię pod tytułem: *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych w województwie warmińsko-mazurskim*, spełnił warunek drugi do uzyskania stopnia doktora habilitowanego, wskazany w ustawie *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, a więc posiada w dorobku osiągnięcia naukowe, stanowiące znaczny wkład w rozwój nauk o bezpieczeństwie, w tym co najmniej 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a- p.s.w.n).

4. Ocena aktywności naukowej Habilitanta realizowanej w więcej niż jednej uczelni

Uprócz książki będącej podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego, dr Bogdan Chmieliński prezentuje inne prace naukowe, które przyporządkowuje do kilku obszarów. Tematyka badawcza mieści się w interdyscyplinarnym obszarze zainteresowań szeroko pojętego bezpieczeństwa.

U początku drogi naukowej znajdują się badania nad poczuciem bezpieczeństwa mieszkańców miasta Mrągora związanego z pobytem żołnierzy amerykańskich przeprowadzone w 2010 roku.

Wyniki badań i późniejsze analizy dokumentów znalazły odzwierciedlenie w publikacjach:

- *Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców Mrągora w związku z lokalizacją baterii rakiet Patriot*, [w:] *Bezpieczeństwo społeczności lokalnej*, A. Lewkowicz, I. Majer (red.), Olsztyn 2012.
- *Prawne i społeczne aspekty pobytu obcych armii na terytorium Polski na przykładzie przygotowań do przyjęcia żołnierzy amerykańskich i baterii rakiet Patriot w Mrągorze*, [w:] *Wybrane problemy bezpieczeństwa. Rozważania o przestrzeni bezpieczeństwa*, A. Urbanek (red.), Słupsk 2014.
- *Pobyt żołnierzy NATO na terytorium Polski – aspekt prawny i społeczny*, [w:] *Bezpieczeństwo Polski w XXI wieku*, S. Jaczyński, M. Kubiak (red.), Siedlce-Warszawa 2019.

Kolejnym obszarem badawczym Habilitanta stało się bezpieczeństwo w ruchu drogowym. W 2013 kierował badaniami sondażowymi nt. *Bezpieczeństwo ruchu drogowego i kształtowanie bezpiecznych przestrzeni w miasteczku akademickim UWM*. Ich celem było określenie natężenia ruchu kołowego w Kortowie i jego wpływu na bezpieczeństwo uczestników ruchu drogowego.

Następnie badaniami objął wpływ przydrożnych zadrzewień na bezpieczeństwo ruchu drogowego w województwie warmińsko-mazurskim. Rezultaty tych badań zostały opublikowane w monografii wieloautorskiej *Wybrane aspekty systemu bezpieczeństwa ruchu drogowego w województwie warmińsko-mazurskim*, B. Chmieliński, J. Żukowska (red.), Olsztyn 2016.

Trzeci obszar to problemy bezpieczeństwa w komunikacji powszechnej i transporcie i prowadzone badania nt. *Poziomu bezpieczeństwa i satysfakcji pasażerów komunikacji miejskiej w Olsztynie*. Wyniki zostały przedstawione w publikacjach:

- *Natężenie ruchu drogowego na terenie Kortowa – wpływ na bezpieczeństwo uczestników i kształtowanie bezpiecznych przestrzeni na UWM. Sprawozdanie z badań*, [w:] *Planowanie*

i zagospodarowanie przestrzenne wobec potrzeb inwestycyjnych i bezpieczeństwa państwa, B. Dobkowska, P. Sobotko, M. A. Ziniewicz (red.), Olsztyn 2015.

- *Zdarzenia drogowe w województwie warmińsko-mazurskim z udziałem drzew*, [w:] Wybrane aspekty systemu bezpieczeństwa ruchu drogowego w województwie warmińsko-mazurskim, B. Chmieliński, J. Żukowska (red.), Olsztyn 2016 (współautor R. Zalewski).

- *Bezpieczeństwo komunikacyjne pracowników i studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie*, [w:] Wybrane aspekty systemu bezpieczeństwa ruchu drogowego w województwie warmińsko-mazurskim, B. Chmieliński, J. Żukowska (red.), Olsztyn 2016.

- *Najeżdżenie na drzewo jako przyczyna wypadków w miastach i powiatach województwa warmińsko-mazurskiego*, [w:] Bezpieczeństwo w ruchu drogowym: nauka w służbie praktyki, A. Tyburska, Z. Mikołajczyk, P. Łuka (red.), Szczytno 2020.

Czwarty obszar badawczy Habilitanta to bezpieczeństwo w szkołach. Wyniki badań zaprezentował w następujących publikacjach:

- *Nowe wyzwania w edukacji dla bezpieczeństwa*, [w:] Podstawowe problemy bezpieczeństwa i edukacji dla bezpieczeństwa, A. Wawrzusiszyn, J. Grzyb (red.), t. II, Ełk 2013.

- *Ataki i akty terroru w szkole z wykorzystaniem broni – analiza wybranych przypadków, wnioski dla polskich placówek edukacyjnych*, [w:] Edukacja dla bezpieczeństwa. Wymiar ontologiczny i aksjologiczny, A. Wawrzusiszyn, J. Grzyb (red.), Ełk 2014.

- *Zarządzanie kryzysowe w szkole – reagowanie w sytuacjach zagrożenia życia, zabójstwa i ataku terrorystycznego*, [w:] Edukacja dla bezpieczeństwa. Wymiar ontologiczny i aksjologiczny, A. Wawrzusiszyn, J. Grzyb (red.), Ełk 2014.

- *Ocena bezpieczeństwa w szkole i jej otoczeniu na Warmii i Mazurach w świetle badań empirycznych*, [w:] Bezpieczeństwo i edukacja w zmieniającej się rzeczywistości, A. Wawrzusiszyn, J. Grzyb (red.), Ełk 2015.

- *Edukacja dla bezpieczeństwa jako czynnik kształtujący bezpieczną przestrzeń dzieci i młodzieży*, „Zagadnienia Społeczne” 2015, nr 1(3).

- *Opieka nad cmentarzami wojennymi jako forma wychowania patriotycznego i edukacji dla bezpieczeństwa w szkole*, [w:] Współczesne potrzeby i wymagania edukacji dla bezpieczeństwa, J. Kunikowski, A. Araucz-Boruc, G. Wierzbicki (red.), Siedlce 2018.

Piąty obszar to kompleksowe badania bezpieczeństwa mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego dotyczyły diagnozy zagrożeń, oceny instytucji działających na rzecz porządku publicznego i bezpieczeństwo miejsc szczególnie ważnych dla tych społeczności.

Wyniki tych badań zostały zaprezentowane w publikacjach:

- *Wybrane aspekty bezpieczeństwa w wymiarze lokalnym na przykładzie Warmii i Mazur*, [w:] Polityka społeczna dla bezpiecznego rozwoju, M. Leszczyński, M. Kubiak (red.), Gdańsk 2015.

- *Bezpieczeństwo społeczności lokalnej w wybranych miastach Warmii i Mazur w świetle badań własnych*, [w:] Jednostka – zbiorowość – państwo w dobie społeczeństwa ponowoczesnego, M. Sitek, M. Such - Pyrgiel (red.), Józefów 2016 (współautor A. Wawrzusiszyn).

- *Działalność Policji w ocenie mieszkańców Warmii i Mazur*, [w:] 225 lat Policji w Polsce. Policja współczesna, P. Majer, M. Seroka (red.), Olsztyn 2017.

- *Demographic and social determinants of safety of local communities in Warmia and Masuria*, „Security Dimensions. International & National Studies” 2017, nr 22/2.

- *The local aspect of social security – the case of Warmia and Masuria*, „Security Dimensions. International & National Studies” 2018, nr 28/4.

- *Przestrzenny wymiar bezpieczeństwa społeczności lokalnych*, [w:] W kręgu nauki o bezpieczeństwie, M. Jurgilewicz, S. Sulowski (red.), Warszawa 2018.

- *Rozważania nad naukami o bezpieczeństwie i bezpieczeństwem społeczności lokalnych*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23(30).

Większość publikacji została opublikowana w Polsce w pracach zbiorowych oraz krajowych czasopismach. Dr Bogdan Chmieliński dysponuje różnicowanym w formie warsztatem naukowym. Nieliczne z nich napisane są we współautorstwie.

Tematyka prowadzonych badań jest różnicowana. Liczba prac i częstotliwość ich publikowania świadczą o regularnej i stosunkowo wysokiej aktywności naukowej. Warto podkreślić, że zdecydowaną większość tych publikacji można osadzić w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. Przemawia za tym omawiana problematyka badań. Dorobek naukowy Habilitanta jest obszerny, a przy tym – co zasługuje na szczególne podkreślenie – względnie spójny i konsekwentny pod względem podejmowanej problematyki.

Habilitant czynnie uczestniczył w konferencjach naukowych (32), z których większość miała charakter ogólnopolski. Wygłosił na nich referaty w języku polskim. Ta część dorobku naukowego ma wybitnie charakter krajowy. Dotyczy to zarówno wystąpień konferencyjnych, jak i publikacji.

Konkludując oceny w odniesieniu do osiągnięć w zakresie publikowanego dorobku, aktywności konferencyjnej, dorobku dydaktycznego i organizacyjnego, przedstawionego w Autoreferacie (s. 17-24), udziału w badaniach statutowych pozwala przyjąć, że jest to aktywność prowadzona głównie w jednym ośrodku akademickim tj. Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim.

Do aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej można zaliczyć badania realizowane:

1. w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie na temat: *Prawnych i społecznych aspektów pobytu obcych armii na terytorium Polski na przykładzie przygotowań do przyjęcia żołnierzy amerykańskich i baterii rakiet Patriot w Morągu*. Badania realizowano techniką ankiety w okresie marzec – kwiecień 2010 roku na grupie 851 respondentów (kierowanie badaniami);
2. we współpracy z Wydziałem Bezpieczeństwa Publicznego Uniwersytetu Mikołaja Komerisa na temat małego ruchu granicznego i jego wpływie na bezpieczeństwo społeczności lokalnej terenów przygranicznych. Wyniki badań przedstawił w artykule: B. Chmieliński, *Impact of local border traffic on security of local inhabitants of Warmia and Mazury region*, „Public Security and Public Order” (Kowno) 2017, nr 18.
3. w ramach Sieci Uniwersytetów Pogranicza z przedstawicielami Uniwersytetu Mikołaja Komerisa w Kownie, Bałtyckiego Uniwersytetu Federalnego im. I. Kanta w Kaliningradzie, Grodzieńskiego Uniwersytetu Państwowego im. Janki Kupały w Grodnie dotyczące kontynuowania badań i przygotowywania międzynarodowej konferencji naukowej pod roboczym tytułem *Bezpieczeństwo mieszkańców pogranicza*.
4. w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, w ramach ogólnokrajowego projektu badawczego dotyczącego bezpieczeństwa społeczności lokalnych. Badania zrealizował w latach 2019-2020, gdzie pełnił obowiązki koordynatora regionalnego projektu (północno-wschodnia Polska).

W nadesłanych materiałach brakuje zaświadczeń potwierdzających tę aktywność naukową.

Uczestniczył w ośmiu projektach badawczych realizowanych w ramach badań statutowych finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dotacja podmiotowa). Siedmioma z nich kierował, a w jednym był członkiem zespołu badawczego. W chwili obecnej kieruje trzema programami. (Autoreferat, s. 16) Brak informacji czy Habilitant aplikował o środki zewnętrzne na badania np. NCBR, NCN czy NAWA.

W nadesłanych materiałach brakuje zaświadczeń potwierdzających realizację tych badań.

Stabym elementem dorobku i sylwetki naukowej Habilitanta jest nawiązywanie kontaktów międzynarodowych i lista staży naukowych. Wskazuje ona na sporą pasywność Habilitanta w tym obszarze. Jego doświadczenia ograniczone są, w głównej mierze, do macierzystej Uczelni. Oczywiście jest, że tego typu doświadczenia pozwalają na wzbogacenie warsztatu naukowego i spojrzenie na niego z innej perspektywy.

Całkowity dorobek publikacyjny obejmuje:

- monografia - 1 (wskazana jako osiągnięcie naukowe w przewodzie habilitacyjnym, 100 p.),
- redakcja monografii - 1 (4 p.),
- artykuły w czasopismach krajowych - 10 (42 p.),
- artykuł w czasopiśmie zagranicznym - 1 (5 p.),
- rozdziały w monografiach wieloautorskich - 20 (192 p.),
- łączna wartość punktacji (wg. MEiN) - 343 p.

Sposób narracji w dominującym stopniu ma charakter opisowy, dobry w odbiorze, z silnym komponentem dorobku nauk społecznych. Zaprezentowane publikacje z okresu po uzyskaniu stopnia doktora dowodzą rozwoju naukowego Habilitanta, dojrzenia badawczego, poszerzania pól analizy. Jednocześnie widoczne jest wypracowywanie stanowiska badawczego przed kolejnym awansem naukowym.

W tych kilkudziesięciu publikacjach (łącznie: 41) można poznać w szczególności badacza i dydaktyka nauk o bezpieczeństwie. Wiele z tych publikacji odnosi się do różnych uwarunkowań bezpieczeństwa. Obszary badawcze w większości zostały (w mniejszym lub większym stopniu) wykorzystane w pracy habilitacyjnej.

Zainteresowania naukowe są rozległe, dorobek w miarę obszerny ilościowo, a publikacje interesujące i różnorodne tematycznie.

W sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego ważny jest wskaźnik: sumaryczny *Impact Factor* (IF) publikacji danego autora. Oblicza się go uwzględniając artykuły publikowane w czasopismach posiadających współczynnik IF.

Według baz ogólna liczba cytowań prac (bez autocytowań) wynosi:

- Web of Science - 0,
- Scopus - 0,
- Google Scholar - 5 rekordów (4 bez autocytowań),
- Indeks Hirscha - 1,
- liczba prac z IF - 0.

Uczestniczyła jako członek w radach naukowych (8), komisjach organizacyjnych oraz im przewodniczyła (7).

Dorobek naukowy i aktywność Habilitanta w ujęciu ilościowym można uznać za wystarczający. Nieco trudniejsza jest jego ocena jakościowa. Mankamentem jest słaba recepcja, zarówno jak na liczbę wydanych publikacji jak i etap kariery naukowej. Biorąc pod uwagę kwestię punktacji w czasopiśmie znajdującym się w bazie *Web of Science* (WoS), a także liście czasopism *European Reference Index for Humanities* (ERIH), trzeba stwierdzić, że nie posiada żadnych publikacji w tych czasopismach. Parametr w oparciu o *Google Scholar* wskazuje, że indeks Hirscha wynosi 1. Nader skromnie wyglądają też publikacje w tzw. językach kongresowych (1).

Kryterium wysokiej aktywności naukowej nie jest jednoznacznie sprecyzowane w ustawie. Aktywność ta jest realizowana w więcej niż jednej uczelni, w tym na poziomie międzynarodowym. W związku ze spełnieniem kryterium trzeciego ustawowego w stopniu zadawalającym, choć z zastrzeżeniami i wątpliwościami, można uznać za wystarczającą.

5. Opinia końcowa

Zaprezentowany dorobek naukowy w sferze nauki o bezpieczeństwie pod względem ilościowym i jakościowym pozwala uznać w dostatecznym stopniu dojrzałości Habilitanta w osiągnięciu samodzielności naukowej w postulowanej dyscyplinie.

Mimo zasadniczych mankamentów dorobku Habilitanta do których zaliczyć trzeba niewielki wpływ publikacji na rozwój dyscypliny nauk o bezpieczeństwie, które publikowane są głównie w polskich czasopismach i wydawnictwach, znikomy stopień umiędzynarodowienia badań, brak staży zagranicznych, trudno odmówić głównemu osiągnięciu badawczemu pewnej innowacyjności w badaniu bezpieczeństwa społeczności lokalnej.

Sumując wszystkie argumenty uważam, że zarówno w poszczególnych częściach dorobku naukowego, działalności i aktywności naukowej, środowiskowej oraz dydaktycznej, jak i w ocenie osiągnięcia naukowego, dorobek ten ocenić należy pozytywnie i poddać kolejnych etapom przewodu habilitacyjnego

Wniosuję zatem o dopuszczenie dr Bogdana CHMIELŃSKIEGO do dalszych etapów zmierzających do nadania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie.

Słupsk, dn. 10.06.2021 r.

dr hab. Janusz Gierszewski

profesor AP

